

„Ha egypár évet veszünk össze, akkor jobb, ha minden mozdulatlan áll meg, ha egy fertály vagy fél századra tekintünk, akkor változás kell. A kérdés csak az: mi kívánatos: rövid vagy hosszú időre való ész s abból származó pillantati vagy tartós jólét? ... Vigyázva vigyük tehát főképpen pénzbeli dolgainkat.”
(Széchenyi István: Hitel)

LAKOSSÁGI PÉNZÜGYEKRŐL ZÖLD SZEMMEL

TANÁCSADÓK A
FENNTARTHATÓ
FEJLŐDÉSÉRT

Kiadja a Tanácsadók a Fenntartható Fejlődésért

Felelős kiadó: Domschitz Mátyás

Szerkesztette: Kapitány Ákos

Grafika és tördelés: Lajtmann Csaba, Nap Kor Stúdió Bt. – Tényő

Nyomda: Palatia Nyomda – Győr

BEVEZETÉS

Belegondolt már abba, hogy a bankja mire fordítja az Ön pénzét?

Naponta hozunk pénzügyi döntéseket, mikor arról döntünk, mit vásárolunk, vagy megtakarításainkat hol helyezzük el. Befektetéseinknél, banki döntéseinknél általában olyan kérdéseket mérlegelünk, hogy milyen hozamot várhatunk, mennyire biztonságos, és mennyire hozzáférhető, ha ismét pénzzé szeretnénk tenni. Pedig fontos lenne még azt a szempontot is figyelembe vennünk, hogy a pénzünket hogyan használja fel a bank, hol és hogyan termeli meg azt a hozamot, amit aztán jóváírnak számunkra.

Hiszen amikor valaki kölcsönt kér tőlünk, akkor is feltesszük a kérdést: „Mire kell?”. Azután a kapott válasz alapján döntünk arról, hogy adunk-e pénzt, azaz befektetünk-e az adott cél megvalósításába vagy sem. Pénzügyi döntéseinknek komoly áttételes hatása van környezetünkre és arra a társadalomra, ahol élünk.

Bankunktól ritkán kapunk olyan felvilágosítást, hogy mi történik a pénzünkkel. Pedig a befektető érdeke és felelőssége is egyben, hogy eldöntse, miben kíván részt venni.

A bankba tett pénz ugyanis nem áll ott, hiszen a kamatokat elő kell teremtenie a banknak. A pénzünk visszaáramlik a gazdasági körforgásba és forrást biztosít a vállalkozások és a lakosság hitelei számára. De ez lehet akár gyerekmunkával dolgoztató ázsiai cég vagy homályos amerikai ingatlan ügylet, hogy a környékbeli ciános aranybányákat ne is említsük. Nem tudhatjuk, hiszen általában alig van ráhatásunk a bankok befektetési politikájára jelenleg.

Felelős befektetéseknek nevezzük azt, amikor valaki úgy szeretné pénzét gyarapítani, hogy bizonyos negatív területeket (kizsákmányoló vagy környezetszennyező iparágak, hadiipar stb.) kizár, míg bizonyos pozitív célokat (környezetvédelmi vagy társadalmi kezdeményezések) előtérbe helyez. Tehát a pénzügyi szempontokon túlmutatva nagy hangsúlyt kapnak a társadalmi, környezeti hatások és etikai kérdések.

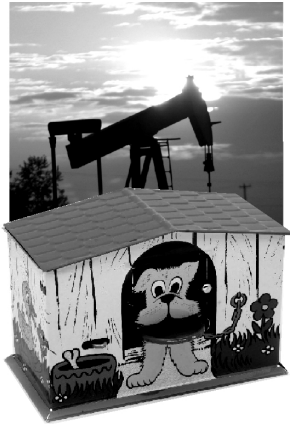
A felelős befektetések gyerekcipőben járnak még hazánkban. Néhány bank ugyan forgalmaz már ilyen befektetési jegyeket, de ezek sokszor csak „zöldrefestést” jelentenek, van amikor a „zöld” címke mögött pl. génmódosítással foglalkozó cégekben fialtatják a pénzünket.

Másrészről a fenntartható, helyi kezdeményezések megvalósításának egyik komoly akadálya az, hogy nem tudják kitermelni azt a nyereséget, amit a jelenlegi, „nem-fenntartható” körülmények között egy bank elvár.

Fontos lenne helyi pénzügyi körfolyamatokat kialakítani, amikor helyi pénzből erősítjük a helyi, fenntarthatóság elveinek megfelelő gazdaságot, helyben teremtve munkahelyet és helyi fogyasztókat célozva meg. Ekkor csökken a környezeti terhelés, egészségesebb helyi társadalom jöhet létre. Forráshoz juthatnak olyan helyi, környezetbarát gazdasági tevékenységek, illetve újszerű közösségi gazdálkodási formák, amelyek a hagyományos bankok által elvárt profitot nem tudnák kitermelni.

Nyugat-Európában már van hagyománya az ún. fenntartható vagy etikus bankoknak, illetve befektetéseknek, amelyek egyrészt választási lehetőséget jelentenek a befektetni kívánó emberek számára, másrészt forrást biztosítanak olyan – sokszor úttörő – kezdeményezéseknek, melyek egy fenntarthatóbb irányba viszik a gazdaságot, társadalmat.

Jelen kiadványunkkal a fenti problémákat kívánjuk feltárni, és kiutat, megoldási lehetőségeket szeretnénk felmutatni.

I. MI A GOND A JELENLEGI BANKI GYAKORLATTAL?

A gazdasági folyamatokat fenntarthatatlan spirálba kényszerítő erők közül az egyik legjelentősebb a globális pénzügyi világ berendezkedése. Egy, a fenntarthatóság elveihez idomuló gazdaság kialakításához fontos lenne a helyi pénzügyi források helyi kezdeményezésekre történő felhasználása, azaz helyi pénzügyi körfolyamatok kialakítása illetve banki gyakorlatban is a fenntarthatóság erősítése (pl. a befektetési célpontok kiválasztásában a fenntarthatósági szempontok figyelembe vétele stb.).

Az alábbi, 2003 januárjában aláírt nyilatkozat, melyhez több, mint 200 civil szervezet csatlakozott, a civil társadalom elvárásait tükrözi a pénzügyi intézményekkel szemben.

I.1. Collevocchio Nyilatkozat a Pénzügyi Intézményekről és a Fenntarthatóságról

A bankoknak és egyéb pénzügyi intézménynek kulcsszerepe lehetne és kellene, hogy legyen a környezeti és szociális fenntarthatóság felé haladásban. (A pénzügyi intézmény fogalma magába foglalja a hitelintézeteket: bankokat, takaré- és hitelszövetkezeteket, valamint az

egyéb pénzügyi vállalkozásokat. Az egyszerűbb fogalmazás kedvéért többször csak bankokra hivatkozunk az alábbiakban, mint a leggyakoribb pénzügyi intézményi formára.)

A pénzügyi intézmények, bankok szerepe és felelőssége

A pénzügyi szektornak a gazdaságban betöltött szerepe, a tőkeellátás biztosítása fontos funkció, és hasonlóan a kommunikációhoz vagy más technológiákhoz, önmagában nem ellentétes a fenntarthatósággal.

De a jelenlegi globális világban a pénzügyi intézmények kulcsszerepet játszanak abban, hogy a pénzügyi folyamatok kialakítása, és pénzügyi piacok nemzetközi szabályozása gyakran átláthatatlan az átlagember számára, valamint környezeti vagy társadalmi szempontból káros.

Pénzügyi intézmények részt vettek kizsákmányoló vállalatok, korrump kormányok vagy megalomán projektek felelőtlen finanszírozásában. Továbbá a pénzügyi intézmények egyre növekvő szerepet játszanak a fejlődő országokban zajló fejlesztések finanszírozásában, ami azt is jelenti, hogy a bankoknak komoly felelősségük van ezen fejlesztések hatásait tekintve is. Habár a legtöbb pénzügyi intézmény nem vállalja a felelősséget az okozott környezeti vagy társadalmi kárért, a szolgáltatásaik következtében generált gazdasági növekedésért szívesen fogadják az elismerést.

Aránylag kevés bank használja a befolyását mint hitelező, elemző, befektető vagy tanácsadó arra, hogy szándékosan fenntartható vállalkozások finanszírozását keresse vagy bátorítsa ügyfeleit a fenntarthatóság elveinek alkalmazására.

A pénzügyi intézmények túlnyomó többsége nem játszik aktív szerepet abban, hogy olyan pénzügyi piacot teremtsen, amelyik valóban törődik a közösségekkel és a környezettel.

Mint gazdasági vállalkozásoknál szokás, a bankok is a vállalati érték növelésére koncentrálnak, míg finanszírozóként a profit maximalizálását tartják szem előtt. Ez a kettős szerep azt is jelenti, hogy a pénzügyi intézmények kulcsszerepet játszottak egy olyan pénzügyi rendszer kiépítésében, amelyik elsősorban a rövidtávú eredményeket

tartja fontosnak. Ez a rövidtávú pénzügyi horizont nagy nyomást gyakorol a vállalatokra, hogy a rövidtávon elérhető profitot előbbre sorolják a hosszútávú fenntarthatósági céloknál, mint például a társadalmi stabilitás vagy az egészséges környezet.

Végül, a nemzetközi szervezetek - mint a bretton woods-i intézmények - munkájának eredményeképpen a pénzügyi intézmények ereje nagyon megnőtt, ahogy az egyes országok liberalizálták és privatizálták gazdaságukat és pénzügyi piacukat. A pénzügyintézetek nemcsak aktívan támogatták ezeket a folyamatokat, hanem nyereségre is tettek szert belőle a növekvő profit és erősödő befolyásuk által.

Sajnos túl gyakran húztak a pénzügyi intézmények egyenlőtlen hasznot a közösségek és a környezet kárára.

Például pénzügyi válságok során sok bank magas kockázati prémiumot számolt fel az eladósodott országokkal szemben, miközben támogatást kapott az állami mentőöv programokból is.

Ez azt eredményezte, hogy a közvélemény egyre gyakrabban kérdőjelezi meg a pénzügyi szektor felelősségérzékét és elszámoltathatóságát, és kérdéses lett a bankok „létezési jogosultsága” is. Amennyiben a bankok is elismerik, hogy a pénzügyi intézmények, mint az összes más gazdasági vállalkozás, a társadalom akaratából létezhetnek azért, hogy a közérdeknek megfelelően tevékenykedjenek, akkor támogatniuk is kell a környezet megóvását, az emberi jogok védelmét és a társadalmi igazságosságot. Ezeknek az alapelveknek meg kellene jelenniük a bankok pénzügyi kínálatában és abban a módban, ahogy üzleteiket lebonyolítják.

Mint a globális gazdaság főszereplői, a bankoknak el kell kötelezniük magukat a fenntarthatóság mellett, és támogatniuk kell a szabályozási folyamatokat, amelyek a szektort a fenntarthatóság felé mozdítják el.

Hat alapelv

A pénzügy és a kereskedelem gerjesztette azt a folyamatot, amelyben a termelés és fogyasztás elvált a természetes eltartóképesség alapjaitól. Elérve az ökológiai eltartóképesség határait, amely minden gazdasági tevékenységnek az alapját jelenti, a pénzügyi szektornak ki kell vennie a

részét annak a felelősségből, hogy megállítsuk a jelenlegi, az eltartóképességet meghaladó erőforrás-használatot, és visszatérjünk az ökológiai eltartóképesség által meghatározott szintre. A pénzügyi intézményeknek a nyereség pusztá maximalizálására vonatkozó célokon túl magáévá kell tenniük a fenntarthatósági célokat is.

Ennek elérése érdekében az alábbi hat alapelv követése lenne kívánatos:

Fenntarthatóság

A pénzügyi intézményeknek ki kell terjeszteniük a küldetésüket a pusztá profit maximalizálástól a társadalmi környezeti fenntarthatóság irányába. A fenntarthatóság melletti elkötelezettség azt igényelné a bankoktól, hogy az ökológiai teherbíró képességet, szociális egyenlőséget és gazdasági igazságosságot beépítsék stratégiájukba és üzletpolitikáikba (hitel, befektetés, garanciavállalás és tanácsadás területeken is), és aktívan keressenek olyan finanszírozási célokat, amelyek segítik a fenntarthatóságot. A fenntarthatósági céloknak ugyanolyan fontosnak kell lenniük, mint a tulajdonosi érték növelése vagy az ügyfél-elégedettségi célok.

Elővigyázatosság

A bankoknak kötelezettséget kell vállalniuk arra, hogy megelőzik és csökkentik a közvetlen és közvetett tevékenységükből származó káros környezeti, társadalmi hatásokat. A pénzügyi intézményeknek előírásokat és szabályzatokat kell alkotniuk az elővigyázatossági alapelvnek megfelelően arra, hogy minimalizálják a környezeti, társadalmi károkat, fejlesszék a szociális és környezeti feltételeket, ahol ők és ügyfeleik működnek, és el kell kerülniük olyan tranzakciókat, amelyek aláássák a fenntarthatóságot.

Felelősségvállalás

A pénzügyi intézményeknek teljes felelősséget kell vállalniuk a tranzakcióik környezeti és társadalmi hatásaira. A bankoknak az általuk keltett kockázatokból is ki kell venniük az arányos részüket. Ez magában foglalja a pénzügyi kockázatokat és a környezeti, társadalmi költségeket is, amelyeket a bankok ügyelelei okoznak, de az érintett közösségeket terhelik.

Elszámoltathatóság

A bankoknak elszámoltathatóknak kell lenniük az általuk finanszírozott vállalatok és tevékenységek által érintettek irányában. Az elszámoltathatóság azt jelenti, hogy az érintetteknek beleszólási lehetőséget kell adni azon pénzügyi döntésekbe, amelyek hatással vannak környezetükre és életminőségükre – mind az érintetteket védő jogi szabályozás, mind pedig a bankok saját szabályzatai által.

Átláthatóság

A pénzügyi intézményeknek átláthatóságot kell biztosítaniuk az érintettek felé, nemcsak megbízható, rendszeres és standardizált finanszírozási szűrők által, hanem nyitottnak kell lenniük az érintettek felől érkező, a szabályzataikra, politikáikra vonatkozó információs igényekre is. Az üzleti titok nem lehet ürügy arra, hogy az érintettektől megtagadják az információkat.

Fenntartható piacok és irányítás

A pénzügyi intézményeknek biztosítaniuk kell, hogy a piacok alkalmasabbak legyenek a fenntarthatósági elvek követésére, aktívan támogatva azokat a közpolitikákat, szabályozási és piaci mechanizmusokat, amelyek segítik a fenntarthatóságot és a társadalmi, környezeti externáliák beárazását.

Az alapelvek érvényesítése

Az alábbiakban iránymutatást szeretnénk adni arra, hogy a fenti alapelveket hogyan lehet érvényre juttatni a pénzügyi intézmények működése során:

A fenntarthatóság alapelvének érvényesítése

- a) A környezeti és szociális hatások mérése
A bankoknak mérniük kell a kulcstevékenységeik (hitelezés, befektetés, garanciavállalás, tanácsadás) környezeti és társadalmi hatásait
- b) Folyamatos fejlesztés a portfóliók környezeti és társadalmi hatásai alapján

Habár a pénzügyi intézmények általában rendelkeznek a menedzsment rendszereik folyamatos fejlesztésére vonatkozó elkötelezettséggel, szükséges lenne, hogy a portfóliójukkal kapcsolatos fenntarthatósági problémákat is felderítsék. Tűzzenek ki célokat, stratégiákat, ütemterveket és teljesítménymutatókat a portfóliójuk fenntarthatóságának növelésére vonatkozólag.

c) A fenntarthatóság előmozdítása

A pénzügyi intézményeknek aktívan keresniük kell az üzleti lehetőségeket arra, hogy fejlesszék a környezeti és szociális körülményeket. Ez például jelentheti azt, hogy csökkentik a portfóliójuk ökológiai lábnyomát azáltal, hogy befektetéseket helyeznek át a fosszilis energiahordozókról a megújulóakra, vagy fenntartható vállalkozásokat finanszíroznak. A bankoknak fel kell használniuk befolyásukat, hogy azok a cégek vagy projektek, amelyekbe befektettek vagy finanszíroztak, azok megfeleljenek a „legjobb gyakorlatnak”. Világos ütemtervet kell kidolgozniuk az ügyfelek fenntarthatósági teljesítményének fejlesztésére, és ha szükséges, vissza kell vonniuk a támogatásukat, ha az ügyfelek nem teljesítik a követelményeket.

d) Megvalósítás és kapacitásépítés

A pénzügyi intézményeknek meg kell tenniük minden lehetséges lépést arra, hogy biztosítsák az alkalmazottaik képzését. Elégséges kapacitást kell rendelkezésre bocsátaniuk a fenntarthatósági célok elérésére, a szabályzatok és eljárások végrehajtására. Az alkalmazotti értékeléseket és jutalmazásokat a fenntarthatósági célok eléréséhez kell kötni.

Az elővigyázatosság alapelvének érvényesítése

a) Elővigyázatossági eljárások

Az elővigyázatosság alapelvének megfelelően a bankoknak tranzakció-alapú eljárásokat kell alkotniuk, amelyek az egyes tervezett ügyleteket felméri és kategorizálják a környezeti és társadalmi érzékenység szempontjából. A tranzakció érzékenysége alapján a bankoknak a megfelelő szintű gondossággal kell eljárniuk, konzultációt kell folytatniuk az érintettekkel és előminősítést is szükséges végezniük. A pénzügyi intézményeknek lehetőséget kell

teremteniük arra, hogy ellenőrizzék és adott esetben befolyásolják az érzékeny ügyleteket.

b) Fenntarthatósági szabványok

A bankoknak alkalmazniuk kell azokat a nemzetközileg elismert, szektor-specifikus, a legjobb gyakorlatot megtestesítő szabványokat, amelyek a finanszírozási, ill. a finanszírozás elutasítását jelentő döntések alapjául szolgálhatnak (pl.: World Commission on Dams guidelines, Forest Stewardship Council standards). A pénzügyi intézményeknek meg kell alkotniuk a kiegészítő szektor szabályokat, felhasználva az érintettek véleményét és iránymutatását. Ezek a szabályok eltérők lehetnek, de le kell fedniük legalább az olyan témákat, mint: nemzetközi konvenciók betartása, tiltott zónák, nemek egyenjogúsága, emberi jogok stb.

A felelősség alapelvének érvényesítése

a) Teljes felelősség viselése a tranzakciók hatásaiért

A bankoknak az általuk keltett kockázatokból is ki kell venniük az arányos részüket. Ez azt jelenti, hogy a nem szabad támogatniuk azokat a „mentőcsomagokat”, amelyek csak súlyosbítják az eladósodott fejlődő országok adóssághelyzetét.

A pénzügyi intézményeknek teljes felelősséget kell vállalniuk a tranzakcióik környezeti és társadalmi költségei iránt is, amelyeket a ügyeleik okoznak, de az érintett közösségeket terhelik. Tehát fel kell használniuk befolyásukat és erőforrásaikat a tranzakcióik környezeti/társadalmi hatásai által életkörülményeikben negatívan érintett közösségek szükségleteinek előteremtésére.

b) Fel kell ismerniük szerepüket a fejlődő országok adósságválságában

A pénzügyi intézmények fel kell ismerjék, hogy az egyes országok adósságfizetési képessége nagyban függ az ökológiai és társadalmi rendszereik megőrzésétől, valamint hogy a fejlődő országok adósságterhei társadalmilag, környezetileg és gazdaságilag nem fenntarthatóak. A bankoknak tartózkodniuk kellene az olyan

megoldási javaslatok elleni lobbizástól, amelyek a fejlődő országok adósság-válságának megszüntetését célozzák.

Az elszámoltathatóság alapelvének érvényesítése

a) Konzultáció a nyilvánossággal

A pénzügyi intézmények erősíthetik az elszámoltathatóságot, ha konzultálnak civil szervezetekkel a fenntarthatósági politikájuk, eljárásaik és szabványaik megalkotása során. A bankoknak be kell építeniük ezekben a tevékenységük által érintett csoportok véleményét is. Ez tartalmazza az érintett közösségek esetleges vétőjogának elismerését is az adott tranzakció leállítására.

b) Érintettek jogai

A bankoknak támogatniuk kell azokat a szabályozási erőfeszítéseket, amelyek az érintettek nagyobb beleszólási jogára vonatkoznak.

Az átláthatóság alapelvének érvényesítése

a) Vállalati fenntarthatósági beszámolók

A bankoknak évente fenntarthatósági jelentést kell megjelentetniük, amelyek megfelelnek a civil szervezetek által nemzetközileg elismert formátumnak. A pénzügyi intézményeknek adatokat kell szolgáltatniuk az alaptevékenységeik megoszlásáról szektorok és régiók szerint, valamint a bank fenntarthatósági politikájának megvalósításáról.

b) Információ szolgáltatás

A bankoknak együtt kell működniük az információ szolgáltatásban, különösen a megkötött ügyletekkel kapcsolatban, de akár a tervezettekkel érintőleg is. A bankoknak közzé kell tenniük a vállalatokra és jelentős ügyletekre vonatkozó információkat, és nem rejtőzhetnek az üzleti titok leple mögé.

Fenntartható piacok és irányítás

a) Közpolitikák és szabályozás

A pénzügyi intézményeknek el kell ismerniük azt a szerepet, amit a kormányzatoknak kell játszaniuk a piaci keretek meghatározásában, amelyben vállalatok és bankok működnek. A pénzügyi

intézményeknek biztosítaniuk kell, hogy a piacok alkalmasak legyenek a fenntarthatósági elvek követésére, aktívan támogatva azokat a közpolitikákat, szabályozási és piaci mechanizmusokat, amelyek segítik a fenntarthatóságot és a társadalmi, környezeti externáliák beárazását.

b) Pénzügyi gyakorlat

A pénzügyi intézményeknek el kell kerülniük és ügyfeleiket is el kell tanácsolniuk az adóparadicsomoktól és az árfolyam-spekulációktól, amelyek instabilitást és egyenlőtlenségeket teremtenek. A bankoknak törekedniük kell arra, hogy a pénzügyi döntések hosszabb távú szemlélet alapján szülessenek és támogatniuk kell ügyfeleiket abban, hogy hasonlóan cselekedjenek.

I. 2. Equator Alapelvek (Equator Principles)

A bankok oldaláról is mutatkozik bizonyos fogadókészség a fentiekhez hasonló követelményekkel kapcsolatban. Ezt bizonyítja a 2003-ban a világ legnagyobb kereskedelmi bankjai közül 10 által kezdeményezett „Equator Alapelvek” nyilatkozata, melyben elkötelezték magukat a környezeti és társadalmi elővigyázatossági eljárások alkalmazására. Azóta számos jelentős bank csatlakozott az Equator Alapelvekhez, és a nemzetközi projektfinanszírozási piac jelentős részét lefedik ezzel. Az Equator Alapelvek valójában a bankok elleni civil kampányok által keltett arculati kockázat kezelésére születtek, habár a bankok szemlélete is változóban van a környezeti és szociális hatásokat illetően, és az International Finance Corporation¹ kezdeményező szerepe is fontos volt. Az Alapelvek a pénzügyi szektor önkéntes, önszabályozó kezdeményezését testesítik meg, és ebből kifolyólag bizonyos hiányosságokkal is rendelkeznek. Habár jelentős előrelépést jelentenek, például kijelentik: „nem fogunk hitelt folyósítani projekteknek, ahol a hitelfelvevő nem hajlandó vagy nem tud eleget tenni környezetvédelmi és szociális követelményeinknek.” Ennek ellenére az Equator Alapelvek nem helyettesíthetik a hatáson nemzeti jogszabályokat és intézményeket.

---

¹ Az IFC a Világbank csoport tagja.

I.3. Bankok szerepe a klímaváltozásban: Holland esettanulmány

A bankok tevékenységének direkt és indirekt hatásait az alábbiakban egy konkrét példán keresztül szeretnénk bemutatni.

Mint minden vállalat, a bankok is szén-dioxidot termelnek működésük során (direkt CO₂ emisszió). De a bankok közvetetten is hozzájárulnak a szén-dioxid termeléshez azáltal, hogy ügyfeleiket finanszírozzák, akik tevékenységük során bocsátanak ki szén-dioxidot (indirekt CO₂ emisszió). A bankok indirekt CO₂ kibocsátása jóval nagyobb a közvetlen emissziójuknál, habár mindkét területen fontos lépéseket lehet tenni a klímaváltozás elleni küzdelem érdekében.

Az esettanulmány forrásul szolgáló elemzés² a legnagyobb holland bankok (ABN AMRO, Fortis Bank, ING Bank és Rabobank) működését és klímaváltozással kapcsolatos tevékenységeit vizsgálja meg részleteiben. Emellett két kisebb, fenntartható bankot (Triodos és ASN Bank) is megvizsgáltak az elemzők. Környezetvédelmi szempontból a holland bankok általában vezető szerepet töltenek be: van belső környezetvédelmi politikájuk, ami az energiafelhasználásukat korlátozza. Sok esetben klímaváltozással kapcsolatos pénzügyi termékeik is vannak, mint pl. megújuló energiába fektető alapok. De jelen tanulmány megállapításai alapján világossá vált, hogy a holland bankok nem rendelkeznek olyan átfogó éghajlatváltozási politikával, melyben elkötelezik magukat közvetlen és ami még fontosabb, közvetett CO₂-kibocsátásuk csökkentése mellett. A direkt emisszió esetében az ABN AMRO kivételt jelent, mivel világos célkitűzést határozott meg a közvetlen szén-dioxid kibocsátásának mérséklésére. A Triodos Bank pedig az egyetlen bank, amelyik átfogó jelentést tesz közzé a közvetlen CO₂-emissziójáról és a bank teljesen szén-dioxid semleges. A Triodos Bank elkötelezett az energiatakarékosság és a megújuló energiák

---

² *Investing in climate change: the role of Dutch banks*, Milieudefensie, Amsterdam, 2006

használata mellett, és a maradék közvetlen szén-dioxid kibocsátását ellentételezi.

Egyik bank sem tesz közzé beszámolót vagy ad becslést az indirekt CO₂-emissziójáról. A nyilvánosan elérhető adatok alapján úgy becsülhető, hogy az összesítve 2 705 milliárd euró mérlegfőösszeggel rendelkező 4 vezető holland bank évente 750 megatonna szén-dioxid kibocsátásért felelős közvetetten. Ez több mint háromszorosa a holland gazdaság teljes közvetlen CO₂-kibocsátásának, ami évi 218 megatonna. A közvetett banki kibocsátások becsléseken alapulnak, mivel a bankok nem vagy nagyon felületes információkat hoznak csak nyilvánosságra a befektetéseikről és a finanszírozott célokról.

Hogyan lehet a közvetett szén-dioxid kibocsátást csökkenteni? A bankok úgy érhetik ezt el, ha elérik, hogy ügyfeleik szén-dioxid kibocsátása csökkenjen. Például azáltal, hogy CO₂-emisszióra vonatkozó feltételeket is alkalmaznak a hitelkamataik meghatározásakor. Mondjuk kamatkedvezményt adhatnak, ha az ügyfél bizonyos CO₂ céloknak eleget tesz. Ez gazdaságilag is indokolható, hiszen a szén-dioxid kibocsátás egyre fontosabb szerepet tölt be a gazdaságban is, és egyre jelentősebb kockázati tényezőt is jelent a bankok ügyfelei számára. Mint pl.: 1) a vállalatokra vonatkozó emissziós szabályozások szigorúbbak lesznek; 2) az olaj- és gázellátást érintő kockázatok nőnek; 3) azon cégek, amelyek nagyobb szén-dioxid kibocsátású termékeket/technológiákat használnak, versenyhátrányba kerülhetnek, illetve vevői megítélésük rosszabb lehet, mint fejlettebb technológiákat használó társaik. Mivel a bankoknak a magasabb kockázatokat magasabb kamatokkal kell ellensúlyozniuk, így ügyfeleik meggyőzhetőek lennének arról, hogy csökkentsék szén-dioxid kibocsátásukat. Ami egyben a kihelyezett esetleges hitel kockázatát is csökkenti.

A holland bankok közvetlen szén-dioxid kibocsátása 0,8 megatonna volt 2005-ben, mely a 218 megatonnás teljes holland CO₂-emissziónak 0,37%-át jelenti. A bankok kibocsátása főleg az épületeik és számítástechnikai hálózatuk energiafelhasználásából adódik, illetve az üzleti utazásokból. A bankoknak erőfeszítéseket kellene tenniük, hogy csökkentsék ezeket a kibocsátásokat, annak érdekében, hogy jó példával járjanak ügyfeleik előtt.

Szén-dioxid kibocsátásuk csökkenthető lenne energiatakarékoság vagy megújuló energiák használata által. A szén-dioxid semleges állapot eléréséhez a becslések szerint a vezető négy holland banknak évente összesen kb. 17 millió eurót kellene költeniük, ami a 2005-ös összesített nettó nyereségük 0,1%-a lenne csupán.

I.4. Hazai helyzet

A hazai bankok a társadalmilag felelős működést a profit bizonyos részéről való lemondásként fogják fel. Ugyan a társadalmilag erősen ellenzett - bár kiugró nyereséggel kecsegtető - tevékenységektől általában távol tartják magukat, de alapvetően szeretnek együtt mozogni a tömeggel: eleget tesznek a törvényi előírásoknak, és a társadalmi nyomásnak. Tehát alapvetően passzív beállítottságúak. A társadalmi felelősségvállalás viselkedési kódexekben és adományozási tevékenységben nyilvánul meg, azonban a pénzügyi tevékenységüket nem érinti. A bankok a profit maximalizálására törekednek, majd a tevékenységük következtében keletkezett társadalmi, környezeti problémák súlyához képest csekély mértékű adományokkal próbálják meg azokat orvosolni.

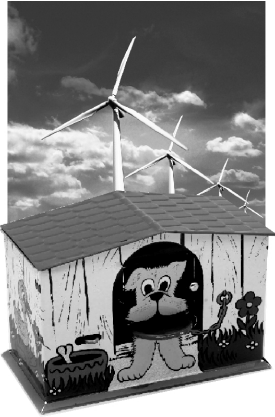
Ugyanakkor már megfigyelhető egy olyan tendencia, hogy a környezetvédelmi területen élenjáró vállalatoknak kedvezményesebb feltételekkel adnak sokszor hitelt, mivel ezen hitelek kockázata kisebb (nem kell attól tartani, hogy környezetvédelmi okok miatt kerül nehéz helyzetbe a hitelfelvevő cég). A UNEP Finance Initiative közép-kelet-európai felmérése szerint a pénzügyi intézmények 23%-a folytat környezeti kockázatelemzést hiteleknél, ill. ad kedvezményes hitelt környezetvédelmi célra.

A befektetési alapok között van már néhány, amelyet társadalmilag felelős alapként hirdetnek, de ezek gyakorlatilag a külföldi anyabankok alapjainak hazai forgalmazását jelentik csak leginkább. Sajnos sok esetben csak „zöldre festésről” van szó, amikor a „zöld” befektetési célpontok között génmanipulációt folytató cégek is vannak (Például K&H Öko Alap vagy MKB Zöld Bolygó Alap: a befektetési célpontok között a Monsanto és a Syngenta is szerepel.)

A felelős befektetések régióinkbeli terjedését gátolja az is, hogy a megfelelő befektetési célpontok száma viszonylag kicsi. Másrészt a szigorúbb szűrőknek is eleget tevő vállalatok sokszor kisméretűek, az intézményi befektetők számára túl kicsik. Arra a kérdésre, hogy az adott bank milyen feltételeket tart szükségesnek a felelős befektetések elterjedéséhez azt a választ kapta a felmérés végzője³, hogy a legfontosabb a társadalmi igény megjelenése és a cégcsoport ilyen irányú utasítása. Emellett az állami kezdeményezés és a menedzsment elkötelezettsége is fontos lehet. Összességében megállapítható, hogy Magyarországon a felelős befektetések elterjedésének legkomolyabb akadályának a vállalati felelősségvállalás kezdetlegessége és a befektetői igények hiánya tűnik. Tehát mind a kínálati, mind a keresleti oldalon kellene előrelépést produkálni a pénzügyi szektor fenntarthatóbbá tételéhez. Talán a közelmúlt pénzügyi válsága sokakat, a lakossági és vállalati oldalt egyaránt, ráébresztette arra, hogy pénzügyeik terén új szempontokat is figyelembe kell venniük. Ha a hosszabb távú szempontok több teret nyernek a pénzügyi döntések kapcsán, akkor már egy lépést tennék előre a fenntarthatóság felé.

---

³ Horváth Kristóf: A társadalmilag felelős befektetések (SRI) elterjedésének lehetőségei hazánkban

II. ALTERNATÍV BANKI MODELLEK

II.1. A felelős befektetések fogalma

Fenntartható gazdasági kezdeményezések megvalósításának egyik komoly akadálya az, hogy nem tudják kitermelni azt a nyereséget, amit a jelen, „nem-fenntartható” körülmények között egy szokásos bank vagy befektető elvár. De vannak már olyan pénzüintézetek is, amelyek nem csak a profit maximalizálást tartják szem előtt, hanem az egyéb társadalmi/környezeti hasznot is figyelembe veszik. Nyugat-Európában már van hagyománya az ún. fenntartható vagy etikus bankoknak, illetve befektetéseknek, amelyek egyrészt választási lehetőséget jelentenek a befektetni kívánó emberek számára, másrészt forrást jelentenek az olyan – sokszor úttörő – kezdeményezéseknek, melyek egy fenntarthatóbb irányba viszik a gazdaságot, társadalmat.

Néhány szóban szeretnénk a használt fogalmak („fenntartható”, „etikus”, „felelős”) alkalmazott definícióját röviden megadni, mivel ezek mögött gyakorlatilag ugyanaz a koncepció áll, de jelentésükben azért vannak árnyalatnyi különbségek:

- Fenntartható bank vagy befektetés alatt azt értjük, ha kedvezményes hitelkamatokat biztosítunk bizonyos előremutató társadalmi,

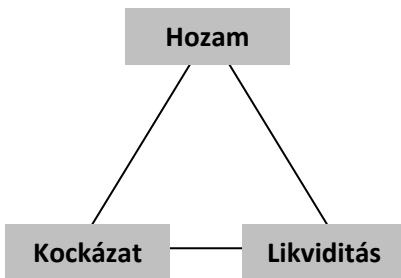
környezeti célok számára, melyek a fenntarthatóság irányába viszik a társadalmat.

- Etikus befektetéseknél egy etikus szűrő kerül alkalmazásra a finanszírozási célok kiválasztásánál.
- Felelős befektetések esetén nemcsak a profit maximalizálása a cél, hanem a létrehozott társadalmi, környezeti haszon is.

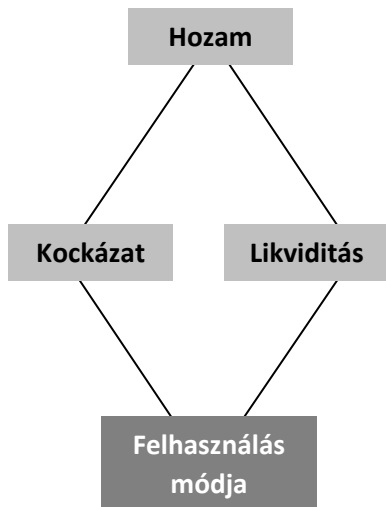
Talán a *felelős befektetés* fogalma a legátfogóbb, mely a lényeget ragadja meg, tehát a befektetési döntések során fellépő, a pénzügyeken túlmutató felelősség kérdését. Az alábbi ábra szemlélteti a hagyományos pénzügyi döntések szempontjait, és a „felelős befektetések” során megjelenő új szempontot. Egy ilyen „felelős” befektető számára a szokásos paramétereken kívül (hozam, kockázat, likviditás) nem érdektelen, hogy a pénze milyen úton termeli meg a várt hozamot/kamatot.

Mérlegelési szempontok pénzügyi döntésekkor

Hagyományos, pénzügyi szemlélet:

„Felelős befektetés”:

Felelős befektetési stratégiák

- **Portfólió szűrés**

Negatív szűrés: olyan iparágak kizárása a befektetési célpontok közül, amelyek társadalmi/környezeti hatása olyan kedvezőtlen, hogy a befektető elvből kizárja a portfólióból (pl.: hadiipar, dohányipar, gyermekmunka, szerencsejáték, génmanipuláció, atomenergia stb.)

Pozitív szűrés: olyan kiválasztási folyamat, melyben a kiváló környezeti/társadalmi teljesítménnyel rendelkező vállalatokból állítják össze a befektetési portfóliót.

- **Részvényesi érdekérvényesítés**

A vállalatok működésének a befolyásolása a tulajdonosok által. A részvényest megilleti a részvénytársaság ügyeiben való részvétel joga. Így a vállalati stratégia befolyásolása is megkísérélhető.

- **Közösségi befektetés**

A profit egy részéről lemondva hátrányos helyzetű közösségek kezdeményezéseinek finanszírozása tartozik ide. Sok esetben a mikrofinanszírozási tevékenységek is ebbe a csoportba tartoznak.

II.2. Külföldi példák

Az alábbiakban néhány olyan külföldi etikus, alternatív banki példát mutatunk be, amelyek valamilyen szempontból követendő példaként szolgálhatnak a „felelős”, „etikus”, ill. „fenntartható” banküzem területén.

GLS Gemeinschaftsbank (www.gls.de)

Alapadatok (2007):

Alapítás éve	1974
Alaptőke	45 millió EUR
Mérlegfőösszeg	796 millió EUR
Nyereség	0,12 millió EUR
Munkatársak száma	180 fő
Tagok száma	14 643 fő
Ügyfelek száma	55 000 fő

A GLS nem a profitmaximalizálás elve alapján működik. Olyan tevékenységeket finanszíroz, amelyek kulturális, szociális, ökológiai nézőpontból pozitív hozadékkal járnak. A tulajdonosok nem jogosultak osztalékra, azért, hogy a közhasznú kedvezményezetteknek kedvező hitelfeltételeket tudjanak nyújtani. Szövetkezeti pénzügyintézményről van szó, és a bank bátorítja a tagokat az aktív közreműködésre, a közgyűlésen való részvételtre.

A GLS bank nagy hangsúlyt fektet az átláthatóságra. Negyedévente megjelenő kiadványában közzé teszi az új hitelek összegét, a hitelfelvevőket, egyéb eseményeket, híreket.

A bank kedvezményes hiteleket is tud nyújtani. A kedvezmény mértéke függ a befektetők kamatelvárásaitól, hiszen maguk dönthetik el, hogy lemondanak-e a várható kamat egy részéről. A hitelnyújtáskor nincsen pontokba szedett kritériumrendszer, minden eset egyedi elbírálásban részesül.

Finanszírozási kínálat:1. Klasszikus eszközök:

- Közép- és hosszútávú finanszírozás (lakóprojektek, gépek, berendezések, földterület beszerzése)
- Vállalati eszközhitel (rövid futamidejű, a szükséges likviditás biztosítását szolgálják)
- Adományok előfinanszírozása (az adományok akár több hónapos csúszását áthidaló előfinanszírozás)

2. Speciális hitelek

- Kezességvállalási hitel: sok egyéni kezességvállaló biztosítja a hitel fedezetét, pl. 30 fős csoport egyenként 3 000 eurós, öt évre szóló kezességvállalásával 90 000 eurós hitel biztonsága garantálható)
- Kölcsönzési közösségek: kölcsönzés ill. ajándékozás előfinanszírozását teszi lehetővé. Pl. 30 tag elkötelezi magát, hogy 4 éven keresztül havi 50 eurót megtakarít, ezzel egy 72 000 eurós összeg előfinanszírozását teszi lehetővé.

A speciális hiteleknél a bank csak egy költségfedezeti díjat állapít meg (kb. 4 %). Egyéb hiteleknél a bank a piaci kamatokhoz igazodik.

Az alábbi területeken nyújtanak hiteleket (2007-es százalékos megoszlás):

- Lakóprojektek (14%)
- Szabad és alternatív pedagógia (18%)
- Egészségügy (3%)
- Környezetbarát építkezés (10%)
- Gyógypedagógia, fogyatékosok (14%)
- Művészet, kultúra (7%)
- Megújuló energia (12%)
- Biogazdaságok (13%)
- Időskori ellátás (9%)

A befektetőknek lehetőségük van meghatározni a felsorolt területek közül azt, ahol pénzüket gyarapítani szeretnék. A betétekre fizetett kamatok a piaci kamatok alatt vannak valamennyivel.

Kritikák:

- A hitelfelvételt a kérvényezők néha komplikálnak és hosszadalmasnak találják.

JAK Members Bank (www.jak.se)

Tagok által tulajdonolt bank Svédországban. Az alapfilozófiája a kamatmentesség, mivel a kamat végső soron gazdasági válsághoz vezet. A „JAK” rövidítés a Jord Arbete Kapital (Föld, Munka, Tőke) szavak kezdőbetűiből áll össze. Dániából indult 1931-ben, a gazdasági világválság idején. Svédországban 1970-ben indult a mozgalom, de banki jogosítványt csak 1997-ben szerzett.

35 000 tagja van, akik közül mindenki csak egy részvényt tulajdonol, egy hitelszövetkezeti felépítésről van szó. A bank az adott hiteletet teljes egészében a tagok megtakarításaiból finanszírozza. 2008-ban a tagok 97 millió eurót takarítottak meg, és ebből 86 millió értékben került kihelyezésre hitel. Az adminisztratív és fejlesztési költségek fedezésére tagdíjat és hiteleknél kezelési költséget (2,5%) szednek. Minden hitelt egy megtakarítással kell lefedezni. A hitel lejártakor, a megtakarítás rész felvehető. Mindenki annyi hitelt vehet fel, amennyire az ő megtakarításai is lehetővé teszik másoknak, hogy hitelt vegyenek fel.

Két terméket biztosítanak ügyfeleik részére:

- a) Balanced Savings Loan / Megtakarítással kiegyenlített hitel /
Eredeti termékük, olyanoknak találták ki, akik annak érdekében gyűjtenek, hogy maguk vagy családtagjuk hitelt vehessen fel. A megtakarítás a hitelfelvétel előtt elkezdhető, és a hitel visszafizetése közben is folytatható. A hitel futamidejének végén a megtakarított pénzt felveheti az ügyfél. Például: 100 ezer SEK hitel 10 évre, 1775 SEK havi díjat jelent (833 a törlesztő részlet, 108 a kezelési költség, 833 a megtakarítás). A hitel lejártakor a megtakarított 100 ezer SEK kivehető. A 100 ezer SEK hitel tulajdonképpen 12 960 SEK-be kerül.)

- b) Support Savings & Loan Tool / Támogató megtakarítás és hitel / Új termék, 2001 óta létezik. Olyan kisvállalkozásoknak és egyesületeknek hozták létre, akik a törlesztőrészletet és a kezelési költséget tudják csak fizetni, de többet nem. A megtakarítás részét valaki(k) más(ok) fizeti(k). Gyakran, ha hitel szükséges egy projekt megvalósításához, amelyik fontos a közösségnek, akkor vannak olyan emberek, akik készek a megtakarítási rész vállalására. A támogatók saját számlájukon gyűjtögetnek, és ez jelenti a letétet a projekt hitele számára. A támogatók bármikor fel is vehetik a megtakarításukat, de a JAK bank figyeli, hogy a megtakarítások összege ne essen a hitel összege alá. Ha ez megtörténik, akkor felszólítják a kedvezményezett csoportot a korrekcióra vagy a hitel visszafizetésére.

Triodos Bank (www.triodos.com)

Alapadatok (2007):

Alapítás éve	1980
Alaptőke	200 millió EUR
Mérlegfőösszeg	1 885 millió EUR, (NL 42%, B 21%, UK 21%, E 10%)
Nyereség	9 millió EUR
Munkatársak száma	400 fő
Tulajdonosok száma	12 ezer
Ügyfelek száma	130 ezer

A Triodos Bank holland központú, leányvállalatokkal Belgiumban, Egyesült Királyságban és Spanyolországban, valamint kirendeltséggel Németországban. Úttörő, és az egyik legnagyobb az etikus bankok területén. Olyan vállalkozásokat finanszíroz, amelyek kulturális értéket teremtenek és mind az embereket, mind a környezetet szolgálják. (A neve, a görög „tri hodos”-ból származik, és „három út” jelentésű.) A Triodos által alkalmazott pozitív szűrés túlmutat azon az alapvető

befektetési politikán, amikor csak elkerülik azokat a cégeket, amelyek társadalmi/környezeti kárt okoznak („negatív szűrés”).

Kihelyezett hitelek:

a) Természet és környezet (40 %)

- megújuló energia, biogazdálkodás, (beleértve boltok is), hulladékgazdálkodás, természetvédelem.

b) Kultúra és életminőség (35%)

- oktatás, fogyatékos ellátás, alternatív gyógyászat, művészetek.

c) Szociális gazdaság (23%)

- munkahelyteremtés, induló vállalkozások támogatása,
- méltányos kereskedelem, mikro-finanszírozás a harmadik világban.

A Triodos befektetési alapokat is gondoz, 2007-ben 1 429 millió EUR értékben volt az alapok vagyona.

Alternative Bank ABS (www.abs.ch)

Alapadatok (2007):

Alapítás éve	1990
Alaptőke	26 millió EUR
Mérlegfőösszeg	561 millió EUR
Nyereség	4,6 millió EUR
Munkatársak száma	79 fő
Részvényesek száma	4 381 fő
Ügyfelek száma	22 470 fő

A svájci ABS alapítása szorosan kötődik a '68-as diákmozgalmakból kinőtt alternatív csoportokhoz. Az 1970-80-as években egyre nőtt azok száma Svájcban, akik megelégtették a svájci bankrendszer visszasságait, a pénzmosási botrányokat és azt a „képmutatást”, ahogy a bankok a náluk elhelyezett „fekete” pénzekhez viszonyultak. Az ABS alapításában civil szervezetek játszották a vezető szerepet.

Az ABS alapfilozófiája:

- az etikus működés előnyt élvez a profit maximalizálásával szemben,
- átláthatóság, a hitelek nagy részének nyilvánosságra hozása,
- „fekete” pénzek visszautasítása,
- ökológiai és szociális projektek finanszírozása,
- demokratikus belső működés,
- nemek közötti egyenlőség.

Termékeik:

- Az általános banki termékek mellett van egy speciális rész a betétesek lemondhatnak a kamat egy részéről, és megszabhatják, hogy milyen témát szeretnének finanszírozni.
- Ökológiai vagy közösségi célú építkezések finanszírozása nagy szerepet játszik tevékenységükben. Az építési projektek elbírálására kifinomult pontrendszerük van, és pl. minél „fenntarthatóbb” egy tervezett épület, annál kedvezőbb hitelt kaphat.

A kihelyezett hitelek megoszlása:

- Alternatív energia (22%);
- Biogazdálkodás (25%);
- Szociális vagy ökológiai célú vállalkozások (22%);
- Oktatás, kultúra (12%);
- Női egyenjogúság (4%);
- Egyéb (15%).

II.3. Néhány hazai kezdeményezés

Ökobank projekt

A Tanácsadók a Fenntartható Fejlődésért távlati célul tűzte ki egy olyan szövetkezeti alapú pénzügyintézet létrehozását, amely nemcsak a profit nagyságát tartja szem előtt, hanem mérsékelt haszon mellett előremutató társadalmi, környezeti célokat finanszíroz kedvezményes hitelekkel. Jelen kiadvány az Ökobank projekt keretében zajló szemléletformálás részeként jelenik meg. A projekt célkitűzéseiről a III. fejezetben szólunk részletesebben.

„Szegények bankja”/Kiút Program

Bangladesi modell (ld. Grameen Bank) nyomán próbálkozott már az Autonomia Alapítvány is mikro-finanszírozással, de az nem működött. A „Szegények Bankja” néven ismerté vált kezdeményezés próbálkozik jelenleg egy mikro-finanszírozási program indításával, amelyből talán állami támogatású program lesz „Kiút Program” néven. Az alapgondolat, hogy nincstelen emberek kiemelkedését finanszírozzák úgy, hogy a visszafizetést egymásért kezeskedő tagokból álló kisebb csoportok vállalják. A modellt a hazai alkalmazhatósághoz valószínű adaptálni kell. (Pl.: széteső közösségekben nincs meg az a kohézió, ami a közös felelősségvállaláshoz kell, másrészt Bangladesben nincs semmilyen szociális háló, nálunk viszont aki a bankkal szerződik, annak a szociális ellátás bizonyos részéről le kell mondani, tehát van vesztenivalója is stb.) A modell sikere legalább annyira függ a szociális munkától, mint a pénzügyektől.

Várhatóan állami pénz is kerül a rendszerbe, de a benne lévő bankok a veszteséget akár a „társadalmi felelősségvállalás” számlájára is leírhatják egyesek szerint.

A „Szegények Bankja” mikro-finanszírozási koncepcióra épül, melynek etikai alapja (pozitív társadalmi cél elérése ugyanolyan fontos, mint a pénzügyi megtérülés) és a megvalósítás módja a közösségi befektetések körébe sorolható.

„Zöld” befektetési alapok

Körülbelül 8 Mrd Ft értékben vannak már „zöld” (öko-, klíma- stb. alapok) a magyar piacon. A probléma az velük, hogy sokszor ezek csak a külföldi anyabankok alapjainak a magyar verziói, illetve az alkalmazott „zöld” szűrő is elég hiányos, pl.: a biotechnológiába a génmanipuláció is belefér (ld. Monsanto, Syngenta). Banki értékelések szerint nem túl sikeresek ezek az alapok.

Magyarok Szövetsége

A Magyarok Szövetsége keretein belül formálódik egy kezdeményezés szövetkezeti hitelintézet alapítására, amelyik alapfilozófiájában sok etikai elemet hordozna: morális alapokon áll (nem fogad el „akármilyen” pénzt és csak a társadalom egészének szempontjából hasznos ügyeket finanszíroz). A tervek szerint kamat nélkül, non-profit alapon működik, (termelő beruházás finanszírozása esetén haszonrészesedést kap), alacsony költségű elszámolóházként működik, A társadalmi felelősségvállalás, a közösségek fontossága, hangsúlyos szerepet kap elképzelésükben.

III. AZ ÖKOBANK PROJEKT

III.1. Helyzetelemzés

Egyesületünk, a Tanácsadók a Fenntartható Fejlődésért (TFF) tevékenysége során többször találkoztunk azzal a problémával, hogy a fenntartható, helyi kezdeményezések (szociális gazdaság, biogazdálkodás, megújuló energia) megvalósításának egyik komoly akadálya az, hogy nem tudja kitermelni azt a nyereséget, amit a jelen, „nem-fenntartható” körülmények között egy bank elvár.

Ugyanakkor, ha valaki úgy szeretné bármelyik pénzügyi intézetben a pénzét gyarapítani, hogy bizonyos pozitív célokat (környezetvédelmi, vagy szociális kezdeményezések) előtérbe szeretne helyezni és negatív területeket (kizsákmányoló vagy környezetszennyező iparágak, hadiipar, stb.) ki szeretne zárni, akkor erre Magyarországon nagyon korlátozott lehetősége van.

Sajnos ma még a lakosság pénzügyi döntéseinél általában a gazdasági érvek egyedül az iránymutatók, míg a környezeti-társadalmi célok másodrendűek. Ennek okai szerteágazóak, de legfontosabb, hogy egyrészt a pénzügyekkel kapcsolatos tudatosság szintje nagyon alacsony a lakosság körében, másrészt a fenntartható befektetések kínálata elég szegényes.

A bankok befektetési gyakorlata nem átlátható, a környezeti szempontok integrációja hiányzik. Sokszor “zöld” érvekkel környezetileg kifejezetten káros termékeket reklámoznak. (pl.: “Zöld Bolygó” befektetési alap, amely génmanipulációval foglalkozó cégekbe fektet). A döntéseknél kizárólag a gazdasági, pénzügyi érvek az irányadók, a hosszú távra való gondolkodás és az egyéb hatások figyelembe vétele hiányzik.

Pénzügyi válság és bizalom

Az elmúlt másfél év pénzügyi válságai, valamint a bankok felelőtlen, az előrelátást nélkülöző hitelpolitikája ráirányította a figyelmet a bankrendszer hibáira, hiányosságaira. Ebben a légkörben csökkent a bizalom a bankrendszer iránt általában, és különösen igaz ez a kereskedelmi bankokra. A csökkenő bizalom az etikus bankok malmára hajthatja a vizet, különösen mivel ezek a bankok fokozottan ügyelnek tevékenységük átláthatóságára.

A Medián által 2009 áprilisában végzett közvéleménykutatás⁴ alapján a Magyar Nemzeti Bank az átlagosnál kicsivel jobb bizalmi indexet kapott, ám a kereskedelmi bankok iránt egyértelműen bizalmatlanok az emberek. A velük szemben megjelent bizalmatlanság (a százfokú skálán 37 pont) okai a kutatás szerint egyrészt a gazdasági válság, másrészt a kapitalizmusba vetett hit csorbulása és a bankok korrupciós botrányai voltak. A válaszadók a bankokban csupán mint munkaadókban bíznak, tehát úgy gondolják, hogy a pénzügyi intézetek tisztességesen bánnak a munkavállalókkal. Azzal kapcsolatban ugyanakkor bizalmatlanabbak az emberek, hogy a bankok okosan, illetve hogy becsületesen fektetik-e be az emberek rájuk bízott pénzét (43 és 42 pont). Sokkal bizalmatlanabb a közvélemény a bankokkal

---

⁴ A felmérést 2009. április 16-a és 20-a között készítette a Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet az ország felnőtt népességét reprezentáló 1200 fő személyes megkérdezésével. A minta kisebb torzulásait a kutatók a KSH adatait felhasználva matematikai eljárással, úgynevezett súlyozással korrigálták, és így a minta jól tükrözi a szavazókorú lakosság településtípus, nem, életkor és iskolai végzettség szerinti összetételét. A közölt adatok hibahatára az adott kérdésre válaszolók számától függően +/- 2–6 százalék.

szemben abból a szempontból, hogy az általuk elért profitból visszaadnak-e valamennyit a közösségnek, támogatnak-e fontos társadalmi célokat" (35 pont). Ennél már a korrupció kapcsán alacsonyabb a bizalom (26 pont). Az emberek nagyrészt úgy vélik, hogy a bankok vezetői tisztességtelen előnyszerzésre használják fel politikai kapcsolataikat.

A kutatás jól mutatja, hogy a társadalmi hasznosság szerepel a pénzintézetekkel szembeni elvárások között, és hogy ebben a kérdésben a kereskedelmi bankok megítélése igen negatív. Egy társadalmi felelősség alapján működő etikus bank ezért létező elvárásoknak felelhet meg hazánkban is.

Társadalmi felelősségvállalás

A gazdaság egész területét általánosan érinti, és az etikus befektetések kérdésével rokon téma a vállalatok társadalmi felelősségvállalásának kérdése, ezért itt röviden kitérünk rá. A gazdaság szereplői az elmúlt 10-15 évben felismerték, hogy a társadalmi problémák iránti érzékenység fontos része lehet arculatuknak. Ebből a felismerésből egy új fogalom született, a vállalatok társadalmi felelősségvállalása (CSR - Corporate Social Responsibility). Napjainkban egy önmagára valamit adó nagyvállalat rendelkezik CSR stratégiával. Fontos azonban tudatosítanunk azt, hogy a vállalatok társadalmi felelősségvállalása nem ellensúlyozza pusztán létük és tevékenységük gyakran negatív hatásait. A CSR-nak egyébként is több szintje vagy több generációja különböztethető meg az egyszerű jótékonykodástól az érintettekkel kialakított partnerségit. A CSR törekvések sok esetben meglehetősen képmutatóak és jórészt csupán az egyes gazdasági szereplőkről kialakított képet hivatottak javítani.

Az Ökobank kezdeményezés szempontjából a CSR azért említésre méltó, mert terjedésével közvetett módon utal a társadalom és a gazdasági szereplők szemléletének változására: egy vállalattal szemben támasztott elvárások manapság sokrétűbbek, árnyaltabbak. A társadalmi hasznosság igénye lassan beépül a köztudatba, előkészítve a terepet - egyebek között - az etikus befektetések piacának és az etikus bankoknak. Két fontos kiegészítést kell tennünk: egyrészt hazánkban

még gyerekcipőben jár a vállalatok társadalmi felelősségvállalásának ügye, másrészt erre is - akárcsak a környezetvédelemre - érvényes az, hogy amikor a pusztta megélhetés is hatalmas kihívás a társadalom nagyobbik része számára, akkor egy ilyen megfontolás jóval hátrébb sorolódik mind a fogyasztók fejében, mind a közbeszédben.

Lakossági tudatosság

A lakosság tudatossága is gyenge arra vonatkozólag, hogy saját pénzügyeinek milyen hatása van a környezetére illetve arra a társadalomra, amiben él. A bankokhoz hasonlóan számukra is csak a hozam maximalizálása a cél, de hiányzik a rendszerszemlélet.

Felmérések mutatják, hogy a pénzügyi fogalmakkal kevesen vannak tisztában, a bankok sokszor megtévesztő reklámanyagaiban nehezen igazodnak el. Annak belátása, hogy mindenki a pénzével is szavaz, nemcsak a vásárolt árukra igaz, hanem pénzügyi szempontból is fontos. Tehát környezetünket érintő döntést hozunk pusztán azzal is, hogy kiválasztjuk miben vagy hol tartjuk pénzünket.

Arra viszont ma Magyarországon kevés lehetőség van, hogy valaki befolyást gyakorolhasson arra, hogy mire fordítják az ő pénzét, mibe fektetik, mi valósul meg belőle. Mivel a gazdaság alapja a pénzügyi rendszer, ezért egy fenntarthatóbb gazdaság felé való elmozdulás szempontjából fontos lépés a pénzügyi körfolyamatok átalakítása.

Ugyanakkor már megjelent egy környezettudatos, a társadalmi problémák iránt elkötelezett réteg is hazánkban. A TFF megbízásából a Cognative Kft. által végzett online felmérés eredményei azt mutatják, hogy ez a réteg az átláthatóság hiányát tartja a bankok legnagyobb gyengeségének. Tehát azt, hogy nem kaphat információt arról, illetve nem lehet ráhatása arra, hogy a pénzét mibe fekteti a bank. Az elkötelezett környezetvédők körében 76% igényli azt, hogy ne finanszírozzon a bank a pénzből környezetszennyező iparágakat. A tervezett Ökobanknak ez a réteg jelenti alapvetően a célcsoportját.

Az elvégzett kutatás vissza is igazolta a várakozásokat. A célcsoportnak tartott, átlag feletti környezettudatossággal rendelkező, válaszadói réteg körében az Ökobank fogadtatása nagyon pozitív. A válaszadók háromnegyede fejezte ki érdeklődését az elképzelés iránt,

míg az aktív (tevélegesen is érdeklődő) válaszadók aránya is 60% feletti volt.

III.2. A kezdeményezés távlati céljai

Szemléletformálás: A lakossági pénzügyi döntések környezeti-társadalmi hatásaira vonatkozó tudatosságot növeljük.

Egy olyan szövetkezeti alapú pénzintézet megalapozását, amely nem csak a profit nagyságát tartja szem előtt, hanem mérsékelt haszon mellett bizonyos előremutató társadalmi, környezeti célokat támogat kedvezményes hitelekkel. Ez egyrészt választási lehetőséget biztosítana a hagyományos bankok mellett, másrészt forrást biztosítana olyan kezdeményezéseknek, melyek egy fenntarthatóbb irányba viszik a gazdaságot, társadalmat.

Ezzel az „etikus”, „fenntartható” pénzintézettel az alábbi területen szeretnénk haladást elérni:

- Felelős befektetési kínálat bővítése Magyarországon, valódi etikus termék bevezetése (pl.: zöld befektetés ne génmódosítást jelentsen);
- Fenntartható modellek segítése: biogazdálkodás, megújuló energia, szociális gazdaság, civil szervezetek speciális igényeinek kielégítése, kedvezményes hitelkamat lehetősége;
- Helyi pénzügyi körfolyamatok kialakítása: helyi pénzből előremutató helyi célokat megvalósítani.

Ehhez hozzátartozik a nonprofit szektor sajátos helyzetéből adódó szükségletek, amelyek felerősítik egy ilyen pénzügyi konstrukció iránti valós szükséglet meglétét:

- Nagy szüksége lenne szervezeteknek arra, hogy a megnyert pályázatok késve érkező részleteit egy ilyen pénzalap meg tudja előlegezni;
- Ugyancsak a szektor régi igénye, hogy fejlesztésekhez hitelhez juthasson, de a normál banki piaci kamatok nyilván elérhetetlenek a szervezetek nagy része számára.

Egy ún. fenntartható bank olyan példát mutathat, hogy lehet úgy is jó, haladó célokat megvalósítani, hogy azok egyben gazdaságilag is működőképesek. A társadalmi és gazdasági szempontok nem kell, hogy ellentmondjanak egymásnak. A növekvő pénzügyi tudatosság a lakosság körében kikényszeríti a hagyományos bankoktól is azt, hogy felülvizsgálják termékeiket, illetve “zöld” címkével reklámozott befektetési ajánlataikat.

Helyi pénzügyi körfolyamatok kialakításával, tehát amikor helyi pénzekből erősítjük a helyi, fenntartható gazdaságokat, melyek helyben teremtenek munkahelyet és helyi fogyasztókat céloznak meg, csökken a környezeti terhelés, egészségesebb helyi társadalom jön létre. Egy közösségi tulajdonban lévő, szövetkezeti hitelintézet erősíti a közösség tulajdonosi tudatát, és a civil öntudatot, hozzájárul egy fenntarthatóbb közösség kialakításához. Másrészt forráshoz juthatnak olyan helyi, környezetbarát gazdasági tevékenységek, illetve újszerű közösségi gazdálkodási formák, amelyek a hagyományos bankok által elvárt profitot nem tudnák kitermelni vagy egyéb követelmények miatt nem juthatnak forráshoz.

III.3. Alapértékek, definíciók

- **Átláthatóság:** információ a kihelyezett hitelekről és egyben választási lehetőség biztosítása a betétesnek.
- Egy **közösségi alapokon nyugvó, szövetkezeti pénzügyintézet** erősíti a közösség tulajdonosi tudatát, és a civil öntudatot, hozzájárul egy fenntarthatóbb közösség kialakításához.
- **„Fenntartható” bank:** nemcsak a profit maximalizálás a cél, hanem az egyéb társadalmi, környezeti haszon is fontos. Jó célok finanszírozása, gazdaságilag is életképesen. Kedvezményes hitelkamatok előremutató célokra.
- **„Felelős” vagy „etikus” befektetés:** dohány-, szesz-, hadiipar, gyerekmunka, géntechnológia, állatkísérletek kizárása. Pozitív szűrő alkalmazása a célterületek esetén: non-profit kezdeményezések, szociális gazdaság, megújuló energiák, biogazdálkodás.

III.4. Tervezett finanszírozási, befektetési területek

Az alábbiakban azokat a környezetvédelemmel, a fenntarthatósággal és társadalmi felelősségvállalással összefüggő területeket, problémákat vesszük sorra, melyeket a potenciális betétesek fontosnak tarthatnak, ezért lényegesek lehetnek egy etikus pénzügyi intézet üzletpolitikájának kialakításakor. Számos olyan környezeti és fenntarthatósági probléma is létezik, mely kevésbé alkalmas célterülete az etikus befektetéseknek.

Egyes területeken, mint pl. a megújuló energiaforrások hasznosítása, vannak környezeti - fenntarthatósági szempontból vitatható tevékenységek, beruházás típusok. Ilyenek pl. a biomassza alapú energetikai projektek, vagy a földhő hasznosítása. Az ilyen tevékenységekkel kapcsolatos hitelezési döntések esetén egy szigorú fenntarthatósági kritériumrendszert kell alkalmazni, melynek meghatározó elemei pl. az energiamérleg (befektetett és kinyert energia), az ökológiai rendszerekre gyakorolt hatás, a nagyságrend, a tulajdonviszonyok és a helyi közösségekre gyakorolt hatás. Azért is fontos az ilyen vitatott befektetéseket kiemelni, mert igazi slágertémának számítanak és a közvélemény nincs eléggé tisztában az esetleges káros hatásaikkal.

A javasolt befektetési területek:

- Energiatakarékosági beruházások;
- Megújuló energiaforrások hasznosítása (elsősorban nap- és szélenergia);
- Környezetkímélő mezőgazdaság, biogazdaságok;
- Óshonos, helyi tájfajta használata a termelés során;
- Közösség által támogatott mezőgazdaság (CSA);
- Természeti területek védelme, kezelése;
- Természetközeli szennyvíztisztítás közösségi alapú megszervezése;
- Vegyi anyagok használatának csökkentése;
- Erdőtelepítés;
- Civil szervezetek társadalmilag hasznos tevékenységei, projektjei;
- Áthidaló kölcsönök non-profit szervezetek számára;

- A szociális gazdaság fogalomrendszerében értelmezhető kezdeményezések támogatása, pl. egészségkárosodással élők vállalkozásai, közösségi szabadidős programok, innovatív konstrukciók kikísérletezése stb.;

III. 5. A megvalósítás lépései

Az Ökobank projekt első fázisában a szemléletformálást szolgáló honlapot indítottunk, illetve kiadványt adtunk ki. A létrejött szakmai hálózat és műhely munkája során egy megvalósíthatósági tanulmány készült. 2010 folyamán, a következő fázis tervezett tevékenységei a konkrét üzleti terv készítése, és az Ökobank létesítésének előkészítése lesznek.

Mit tehet Ön?

- Igényeljen minél több információt bankjától arról, hogy mire fordítják az Ön által befektetett pénzt!
- Részesítse előnyben azokat a befektetéseket, amelyekről tudja, hogy társadalmilag, környezetileg hasznosak, és kerülje az ilyen szempontból káros iparágakat!
- Kövesse nyomon az Ökobank kezdeményezést a www.okobank.hu oldalon!

IV. A PROJEKTGAZDA BEMUTATÁSA

A **Tanácsadók a Fenntartható Fejlődésért (TFF)** célja, hogy a tréneri/facilitátori tudást ötvözze a fenntartható fejlődés elveivel és gyakorlatával. Olyan civil, üzleti és állami irányítási és tervezési módszerek kidolgozásával és meghonosításával foglalkozik, amelyek az adott szervezet tevékenységében megerősítik a fenntarthatósági szempontokat, hozzájárulnak a helyi és szervezeti fenntarthatóság és fejlődés megvalósításához.

Küldetés Az emberek és közösségek fejlődésének és együttműködésének elősegítése, megerősítése a fenntartható fejlődés érdekében.

Célok

- Állampolgárok tudatos, aktív, felelős részvételének erősítése közösségi folyamatokban
- Helyi igényekre, szükségletekre, helyi tudásra épülő fejlesztési folyamatok segítése
- Közösségi elvű vállalkozások fejlesztése
- Gazdasági, társadalmi, környezeti szempontokat integráló kezdeményezések támogatása és megvalósítása
- Szektorközi kapcsolatok fejlesztése
- A fenntartható fejlődési programok módszertanának kifejlesztése
- A fenntartható fejlődésért dolgozó tanácsadók szakmai fejlődéséhez fórum biztosítása

Munkatársak A tagok között megtalálhatók a magyar zöldmozgalom ismert tagjai, szervezői és segítői, illetve a szociális és üzleti szféra professzionális tréneri és facilitátori egyaránt.

Projektek és szolgáltatások A TFF alapvetően képzési és fejlesztési projekteket valósít meg, kutatásokat végez, tanulmányokat és szakmai anyagokat ír, illetve felkérésre vagy közös program keretében szervezetfejlesztéssel, tréningekkel foglalkozik.

TARTALOMJEGYZÉK

3. BEVEZETÉS

5. I. MI A GOND A JELENLEGI BANKI GYAKORLATTAL?

- 5. I.1. Colvecchio Nyilatkozat a Pénzügyi Intézményekről és a Fenntarthatóságról
- 13. I.2. Equator Alapelvek (Equator Principles)
- 14. I.3. Bankok szerepe a klímaváltozásban: Holland esettanulmány
- 16. I.4. Hazai helyzet

18. II. ALTERNATÍV BANKI MODELLEK

- 18. II.1. A felelős befektetések fogalma
- 21. II.2. Külföldi példák
- 27. II.3. Néhány hazai kezdeményezés

29. III. AZ ÖKOBANK PROJEKT

- 29. III.1. Helyzetelemzés
- 33. III.2. A kezdeményezés távlati céljai
- 34. III.3. Alapértékek, definíciók
- 35. III.4. Tervezett finanszírozási, befektetési területek
- 36. III.5. A megvalósítás lépései

37. IV. A PROJEKTGAZDA BEMUTATÁSA

FELHASZNÁLT IRODALOM

Collecchio Declaration on Financial Institutions and Sustainability
www.banktrack.org

Investing in climate change: the role of Dutch banks
Milieudefensie, Amsterdam, 2006,

Banking on sustainability? The origins, implementation, and future of the Equator Principles
Tomás Carbonell, Green College 2005

Megvalósíthatósági tanulmány „Ökobank létesítése Magyarországon”
Cselószki Tamás, Hegyesi Gábor, Kapitány Ákos, Lukács Gábor, Ponicsán Péter, Szuly Kristóf, 2009

Felelős befektetések
Jörg Roland, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, 2004

A társadalmilag felelős befektetések (SRI) elterjedésének lehetőségei hazánkban, Horváth Kristóf, Budapesti Corvinus Egyetem, 2007

Finance and Sustainability in Central & Eastern Europe
UNEP Finance Initiative 2004